

Alâüddevle-i Simnânî'nin *Beyânu zikri'l-hafiyi'l-müsteclib li'l-ecri'l-vefi* Adlı Risalesinin Tahkikli Neşri

Öz: Alâüddevle-i Simnânî (ö. 736/1336), İlhanlılar döneminde, bugünkü İran topraklarında yaşamış bir Kübrevî şeyhidir. Gençlik yıllarında İlhanlı sarayında, Argun Han'ın hizmetinde bulunmuş, daha sonra tasavvufa meylederek saraydan ayrılmıştır. Bir müddet kendi kendine ibadet ve riyâzatla meşgul olduktan sonra Bağdat'ta bulunan Kübrevî şeyhi Nûreddin Abdurrahman el-İsferâyîni'ye (ö. 717/1317) mürid olarak kendisinden irşad icâzeti almıştır. Ardından şeyhinin emriyle memleketine dönmüş, Sûfiâbâd'daki hankâhında mürid yetiştirmek ve eser telif etmekle meşgul olmuştur. Günümüze ulaşmayanlarla birlikte eserlerinin sayısı doksan civarındadır. Farklı hacimlerdeki bu eserlerin bir kısmı Arapça, bir kısmıysa Farsçadır. Simnânî, *Beyânu zikri'l-hafiyi'l-müsteclib li'l-ecri'l-vefi* isimli Farsça risalesini vefatından sonra müridlerine bir kılavuz olması gayesiyle kaleme almıştır. Müridlerinden bu eseri ezberleyip haftada bir kez tekrar etmelerini istemesi ve bu eserde yazılanlarla amel etmeyen müridlerinin kendisiyle bağını koparmış olacağını söylemesi, onun bu esere verdiği ehemmiyeti göstermektedir. Bu çalışmada ilk olarak müellifin hayatına dair kısa bilgiler verilecek, ardından söz konusu eser değerlendirilerek son bölümde ise metnin tahkikli neşri dikkatlere sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Tasavvuf, Kübreviyye, Alâüddevle-i Simnânî, seyr-i sülûk, hafî zikir

A Critical Edition of *Bayân dbikr al-khafiy al-mustajlib li'l-ajr al-wafî* by 'Alâ' al-Dawla al-Simnânî

Abstract: 'Alâ' al-Dawla al-Simnânî (d. 736/1336) was a Kubrawî sheikh lived in today's Iran during the reign of the İlkhânid's. During his youth, he served Arghun Khan (r. 1284-1291) in the palace and afterwards left the palace due to his inclination towards the Şûfî path. After performing worships and asceticism for a while, he initiated to Nûr al-dîn 'Abd al-Rahmân al-İsferâyîni (d. 717/1317) who was a Kubrawî sheikh in Baghdad, and granted granted *ijâza* from him. Then he turned back to his hometown upon his master's order, to undertake spiritual guidance and authoring books in his lodge in Şûfiâbâd. The number of his works is more than ninety including the non-extant ones. Some of them are in Arabic and some are in Persian, and the volumes are different from each other. Simnânî wrote his Persian epistle titled *Bayanu dbikr al-khafî al-mustajlib li al-ajr al-wafî* in order to be a guide for his disciples after his death. It indicates this work's importance in the eyes of Simnânî that he asked from the disciples to memorize this epistle and stated that those of whom do not act upon the guidelines listed in this work do break their relationship to Simnânî. In this study, biographical information regarding Simnânî will be introduced first and then the subject epistle will be examined. Lastly, its critical edition in Persian will be presented.

Keywords: Sûfism, Kubrawiyya, 'Alâ' al-Dawla al-Simnânî, sayr-o-suluk, zikr al-hafî.

A. Araştırma ve Değerlendirme

1. Müellifin Hayatı, Eserleri ve Tasavvuf Tarihindeki Yeri¹

Alâüddevle-i Simnânî, Kübreviyye tarikatının günümüze ulaşan kollarının kendisine dayandığı bir şeyhtir. İsmi Ahmed b. Muhammed b. Ahmed² olup, pek çok eserinin sonuna “*el-ma‘rûf bi-Alâüddevle-i Simnânî*” kaydını düşmektedir.³ 659/1261 yılında, İran’ın Simnân şehrine bağlı Sûfîâbâd kasabasının Beyâbânek köyünde dünyaya gelmiştir.⁴ On beş yaşındayken, Budist İlhanlı hükümdarı Argun Han’ın (ö. 690/1291) hizmetine girmiş ve yirmi dört yaşına kadar onun yanında bulunmuştur.⁵ Daha sonra yaşadığı manevi bir hâl,⁶ onun dünyadan ve hükümdara hizmetten soğumasına ve tasavvufa meyletmesine vesile olmuştur.

- 1 Simnânî hakkında geniş bilgi için bk. Kübra Zümrüt Orhan, *Alâüddevle Simnânî ve Tasavvufî Görüşleri* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2016).
- 2 Bk. Alâüddevle-i Simnânî, “Sırr-ı semâ”, *Musannefât-ı Fârsî*, haz. Necîb Mâyil-i Herevî (Tahran: İntişârât-ı İlmî ve Ferhengî, 1990), 6; a.mlf., “Furhatü’l-âmilîn ve fûrcetü’l-kâmilîn”, *Musannefât-ı Fârsî*, 175; a.mlf., *İkdu düreri’l-esrâr ve akdu arâisi’l-ebkâr* (İstanbul: Süleymaniye Kütüphanesi, Kasıdecizade, 685), 10b; a.mlf., *Hediyetü’l-müntebî ve bidâyetü’l-mübtedî* (İstanbul: Süleymaniye Kütüphanesi, Karaçelibizade, 353), 85a; a.mlf., *Bedâ’i’u’s-sanâ’i’* (İstanbul: Beyazıt Yazma Eser Kütüphanesi, Veliyyüddin Efendi, 1796), 44a; a.mlf., *Medâricü’l-me‘âric minallâbi zi’l-me‘âric* (İstanbul: Süleymaniye Kütüphanesi, Aga Efendi Tanacan, 22), 65a; Orhan, *Alâüddevle Simnânî ve Tasavvufî Görüşleri*, 23.
Simnânî bazı eserlerinde de ismini Ahmed b. Muhammed b. Ahmed b. Muhammed şeklinde kaydetmektedir. Bk. Alâüddevle-i Simnânî, *el-‘Urve li-ehli’l-halve ve’l-celve*, nşr. Necîb Mâyil-i Herevî (Tahran: İntişârât-ı Mevlâ, 1983), 380.
- 3 Örnek olarak bk. Simnânî, *el-‘Urve*, 380; a.mlf., “Sırr-ı semâ”, 6; a.mlf., “Furhatü’l-âmilîn”, 175; a.mlf., “Beyânu’l-ihsân li ehli’l-irfân”, *Musannefât-ı Fârsî*, 249.
- 4 Nazif Şâhinoğlu, *Ala al-Davla al-Simnani Hayatı, Eserleri, Kelâm Telakkîsi, Tasavvufî Yeri ve Tasavvufî Görüşleri* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1966), 57; Nazif Şâhinoğlu, “Alâüddevle-i Simnânî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 1989), 2/345; Jamal Elias, *The Throne Carrier of God: The Life and Thought of Ala ad-dawla as-Simnani* (Albany: State University of New York Press, 1995), 15.
- 5 Simnânî’nin gençlik yıllarıyla ilgili kendi verdiği bilgiler için bk. Simnânî, *el-Vâridü’s-şâridü’l-târid şübbete’l-mârid* (İstanbul: Süleymaniye Kütüphanesi, Pertev Paşa, 606), 76b; a.mlf., *el-‘Urve*, 297; a.mlf., *Zeynü’l-mu‘tekad* (İstanbul: Nuruosmaniye Kütüphanesi, 5007), 38b; a.mlf., “Fethü’l-mübîn li-ehli’l-yakîn”, *Musannefât-ı Fârsî*, 252.
- 6 Simnânî, yaşadığı bu manevi hâli, çeşitli eserlerinde farklı şekillerde anlatmaktadır. Bk. Simnânî, “Fethü’l-mübîn li-ehli’l-yakîn”, 252; a.mlf., *el-‘Urve*, 297-298; a.mlf., *el-Vârid*, 76b; a.mlf., “Risâle fî meşâyihî mine’l-mütekaddimîn”, *Opera Minora*, ed. Wheeler Thackston (Cambridge, Mass.: Harvard University, 1988), 75-76; a.mlf., *Fazlu’s-şerî‘a* (İstanbul: Süleymaniye Kütüphanesi, Fazlullah Efendi, 2135), 50a-b.

Bunun üzerine Simnânî, kısa bir süre sonra saraydan ayrılarak memleketi Simnân'a dönmüş, burada ibadet, zikir, riyâzat ve ilim tahsiliyle meşgul olmuştur.⁷ Uzun süre mürid aradıktan sonra Bağdat'ta bulunan Kübrevî şeyhi Nüreddin Abdurrahman el-İsferâyînî (ö. 717/1317)⁸ ile tanışarak ona mürid olmuş ve seyr-i sülûke başlamıştır. Simnânî, iki kere şeyhini ziyaret etmiş, bir süre onun hizmetinde bulunmuş ve kendisinden irşad icâzeti almıştır. Ardından şeyhinin isteğiyle memleketine dönerek vefat ettiği 736/1336 tarihine kadar Sûfîâbâd'daki hankâhında mürid yetiştirmek ve eser telif etmekle meşgul olmuştur.⁹ Gerek yetiştirdiği müridler, gerekse yazdığı eserlerle hem kendi tarikatına hem de genel tasavvuf tarihine önemli katkılarda bulunmuştur.

Oldukça velûd bir sûfî olan Simnânî, çoğunlukla tasavvufî konulara yer verdiği, farklı hacimlerde çok sayıda eser kaleme almıştır. Eserlerinin bir kısmını Arapça, bir kısmını ise Farsça olarak yazan Simnânî, bazen de *el-Urve*'de olduğu gibi Arapça olarak yazdığı bir eserini daha sonra Farsçaya tercüme etmiştir. Eserlerinin sayısı ile ilgili kaynaklarda farklı rakamlar zikredilmektedir.¹⁰ Tespitimize göre günümüze ulaşmayan eserlerinin her biri müstakil bir risale kabul edildiğinde, mektupları ve icâzetnâmeleri de dahil edildiğinde ve aynı eserin birkaç farklı isimle kaydedilmesi gibi tekrarlardan arındırıldığında eserlerinin sayısı doksan civarındadır. Simnânî, ilk eserini aynı zamanda şeyhini ilk kez ziyaret ettiği yıl olan hicrî 687 senesinde, yirmi sekiz yaşındayken yazmıştır. Dolayısıyla bütün eserlerini şeyhiyle tanıştıktan sonra telif etmiştir. Eserlerinin büyük bir kısmında yalın ve anlaşılır bir dil kullanmış, bununla birlikte bazı eserlerini oldukça sembolik bir dille yazmıştır. Pek çok eserinin başında o eseri kendi tefekkürü neticesinde yazmadığını, gayb âleminde kendisine açılan manaların kendi ihtiyarı olmadan kâğıda döküldüğünü belirten Simnânî, eserlerinin bir

7 Orhan, *Alâüddeve-i Simnânî ve Tasavvufî Görüşleri*, 36-37.

8 İsferâyînî hakkında geniş bilgi için bk. Kübra Zümrüt Orhan, "İsferâyînî, Nüreddîn", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2016), Ek-1/647-49; a.mlf., *Alâüddeve-i Simnânî ve Tasavvufî Görüşleri*, 44-51.

9 Geniş bilgi için bk. Orhan, *Alâüddeve-i Simnânî ve Tasavvufî Görüşleri*, 40-44, 52-53.

10 Ömer Rızâ Kehhâle, eserlerinin sayısının üç yüzden fazla olduğunu söylediğini ifade etmektedir. Bk. Ömer Rızâ Kehhâle, *Mu'cemu'l-müellifîn: Terâcîmu musannifi'l-kütübi'l-Arabiyye* (Beirut: Müessesetü'r-Risâle, 1993), 1/243. Safedî'nin *A'yânü'l-'asr*'ında da eserlerinin sayısının üç yüzden fazla olabileceğine dair bir rivayet bulunmaktadır. Bk. Abdullah Safedî, *A'yânü'l-'asr ve a'vânü'n-nasr*, thk. Ali Ebû Zeyd vd. (Dımeşk: Dârü'l-Fikr; Beyrut: Dârü'l-Fikri'l-Mu'âsir, 1998), 1/321.

kısımında kendi hayatıyla ilgili bilgiler vermektedir. Manevi tecrübelerini ayrıntılı bir şekilde kaydetmesi, eserlerini önemli kılan özelliklerden biridir. Halvet, zikir, latîfeler, tecellî, vâkıa gibi konular, onun eserlerinde üzerinde durduğu ana konulardan bazılarıdır. Simnânî'nin temel eserleri neşredilmiş olsa da hâlâ yazma hâlinde bulunan eserleri mevcuttur.¹¹

Simnânî'nin tasavvuf tarihindeki yeri, Kübreviyye tarikatı içindeki ve genel tasavvuf tarihi içindeki yeri olmak üzere iki alanda incelenebilir. Simnânî, günümüze ulaşan Kübrevî kollarının kendisine dayandığı bir şeyh olması açısından tarikatı içinde önemli bir konumdadır.¹² Bunun yanı sıra onun bazı görüşlerinin özellikle Kübreviyye tarikatının Hemedâniyye kolunun kurucusu Seyyid Ali Hemedânî (ö. 786/1385)¹³ ve Nurbahşiyye kolunun kurucusu Muhammed Nurbahş (ö. 869/1464)¹⁴ gibi tarikatın önde gelen isimleri üzerindeki tesiri de tarikat içerisindeki etkisini göstermesi bakımından önemlidir.

Genel tasavvuf tarihi açısından bakıldığında Simnânî ile ilgili olarak dikkat çeken ve en fazla üzerinde durulan ilk husus, onun varlık konusunda İbnü'l-Arabî'yi (ö. 638/1240) eleştiren ilk sûfî oluşudur.¹⁵ Bunun yanı sıra onun tasavvufa en büyük katkısı, başta Nakşibendiyye tarikatının kurucusu Bahâeddin Nakşibend'in önde gelen halifelerinden Muhammed Pârsâ (ö. 822/1420) olmak üzere pek çok sûfî üzerinde etkili olan letâif anlayışıdır.¹⁶ Ayrıca ricâlü'l-gaybın mer-

11 Simnânî'nin eserleriyle ilgili ayrıntılı bilgi için bk. Orhan, *Alâüddeve Simnânî ve Tasavvufî Görüşleri*, 87-130.

12 Süleyman Gökbulut, *Necmeddîn-i Kübrâ: Hayatı, Eserleri, Görüşleri* (İstanbul: İnsan Yayınları, 2010), 172-173, 176.

13 Hemedânî hakkında bk. Surayia Gull, *Development of Kubraviya Sufi Order in Kashmir with Special Reference to Mir Saiyid Ali Hamadani* (New Delhi: Jamia Millia Islamia, Doktora Tezi, 1999); Shahid M. Khan, *Mystical Dimensions of Mîr Sayyid 'Alî Hamadânî: Emissary for the Kubrawiyyah Order, Conduit for the School of Ibn 'Arabî* (Washington DC: The George Washington University, Yüksek Lisans Tezi, 2010).

14 Nurbahş hakkında bk. Shahzad Bashir, *Between Mysticism and Messianism: The Life and Thought of Muhammad Nurbaks* (Yale University, Doktora Tezi, 1997); Shahzad Bashir, *Messianic Hopes and Mystical Visions: The Nurbakshîya between Medieval and Modern Islam* (South Carolina: University of South Carolina Press, 2003).

15 Simnânî'nin tevhîd anlayışı ve İbnü'l-Arabî'ye yönelik eleştirileri hakkında bk. Orhan, *Alâüddeve Simnânî ve Tasavvufî Görüşleri*, 154-172.

16 Simnânî'nin bu konuyla ilgili açıklamaları için bk. Simnânî, *'Aynü'l-bayât*, nşr. Ahmed Ferîd el-Mezîdî (Beyrut: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2009), 4-6. Simnânî'nin latîfe anlayışı ve her birini

tebeleri, tabakaları ve sayıları hakkındaki özgün fikirleriyle onlar hakkında kendi manevi tecrübelerine dayanarak verdiği ayrıntılı bilgiler, kendisinden sonra gelen pek çok sûfî üzerinde etkili olmuştur. Manevi tecrübelerini tafsilatlı olarak yazması, tecellî esnasında yaşanan hâllere dair ayrıntılı açıklamaları; letâifin, taatların ve insanın uzuvlarının renkleri, nurun hakikati ve nurların tafsiline dair görüşleri ile Kübreviyye tarikatında önemli bir yeri olan havâtır konusundaki ifadeleri de tasavvuf geleneğine yaptığı katkılar arasında zikredilebilir.¹⁷

2. Risalenin Özellikleri

2.1. Eserin Muhtevası ve Önemi

İncelediğimiz nüshalarda eserin ismi *Beyânu zikri'l-hafiyi'l-müsteclib li'l-ecri'l-vefi*¹⁸ ve *Zikrû'l-hafiyi'l-müsteclib li-ecri'l-vefi*¹⁹ olarak kaydedilmiştir. Müellifin “Biz ki yedi yüz bir yılına düşmüşüz” şeklindeki ifadesinden hareketle eseri hicrî 701 (1301-1302) yılında, kırk iki yaşındayken kaleme aldığı anlaşılmaktadır.²⁰

Oldukça kısa olan bu risalenin ehemmiyeti iki husustan ileri gelmektedir: Öncelikle Simnânî, müridlerinden bu risaleyi *Mâ lâ büdde minhu fi'd-dîn*²¹ adlı eserinin altına yazmalarını, aralarına yeni katılan sâliklere önce *Mâ lâ büdde minhu fi'd-dîn*'i, sonra da bu eseri öğretmelerini istemiştir. Daha da önemlisi, müridlerine bu risaleyi ezberleyerek haftada bir defa tekrar etmelerini salık vermiştir. İkinci olarak da Simnânî, bu risalede yazılanlarla amel etmeyen müridin kendisiyle bağını koparmış sayılacağını belirtmiştir.²² Dolayısıyla Simnânî,

bir peygamberle irtibatlandırması hakkında Henry Corbin'in *The Man of Light in Iranian Sufism* adlı eserinde “The Seven Prophets of Your Being” başlıklı bir bölüm bulunmaktadır. Bk. Henry Corbin, *The Man of Light in Iranian Sufism*, çev. Nancy Pearson (New York: Omega Press), 121-144. Simnânî'nin letâif anlayışı ve bu konudaki tesirleri hakkında geniş bilgi için bk. Orhan, *Alâüddeve Simnânî ve Tasavvufî Görüşleri*, 187-201, 345-348.

17 Simnânî'nin tasavvufa katkıları ve tesirleri hakkında bk. Orhan, *Alâüddeve Simnânî ve Tasavvufî Görüşleri*, 345-362.

18 İstanbul: Nuruosmaniye Kütüphanesi, 5007, 121b-122a; Tahran: Tahran Melik Millî Kütüphanesi, 241.

19 İstanbul: İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, FY 1056, 108b.

20 Simnânî, *Beyânu zikri'l-hafî*, 120b.

21 Eser hakkında bilgi için bk. Orhan, *Alâüddeve Simnânî ve Tasavvufî Görüşleri*, 109-110.

22 Simnânî, *Beyânu zikri'l-hafî*, 121b-122a.

müridlerinin temel vazifelerinin bir kısmını bu küçük risalede toplamış ve bir kimsenin onun müridi olmaya devam etmesini de bu risalede yazılanlarla amel etmesine bağlamıştır.

İsminden de anlaşılacağı üzere risalenin temel konusu hafî zikirdir.²³ Bilindiği üzere tasavvuf tarihi boyunca bazı tarikatlar hafî, bazı tarikatlar ise cehrî zikir uygulamasını tercih etmiştir. Mesela ana silsilesi Hz. Ebû Bekir'e dayanan Nakşibendiyye tarikatında genellikle hafî zikir icrâ edilirken Kâdiriyye, Rifâiyye, Halvetiyye ve Bayrâmiyye gibi silsilesi Hz. Ali'ye ulaşan tarikatlarda ise cehrî zikir icrâ edilmektedir.²⁴ Kübreviyye tarikatında zikrin hafî mi yoksa cehrî mi olduğu hususu tartışmalıdır. Ancak genel temâyülün hafî zikir yönünde olduğu görülmektedir. Buna göre Necmeddîn-i Kübrâ zikrin, sesi fazla yükseltmeden yapılmasını tavsiye etmiş, Mecdüddîn el-Bağdâdî, Necmeddîn-i Dâye ve Seyfeddîn el-Bâharzî de hafî zikre benzer bir zikir icrâ etmişlerdir. Bununla birlikte Kübrâ'nın halifesi Sa'deddîn-i Hammûye, sülûke yeni başlayan müridin birkaç yıl cehrî zikir yapması gerektiğini söylemiştir.²⁵

Israrla hafî zikri savunan ve hatta cehrî zikir yapılmasını eleştiren Simnânî, bu kısa risalede neden hafî zikir yapılması gerektiğini aklî ve naklî on delille anlatmaktadır. Müellif, aynı yıl kaleme aldığı *Mevâridü's-şevârid* adlı eserinde ise hafî zikrin gerekliliğine dair onu naklî, onu aklî olmak üzere yirmi delil zikretmektedir.²⁶ Tahkikini yaptığımız risaleyi müridlerinin ezberlemesi gayesiyle muhtasar olarak kaleme aldığından, *Mevâridü's-şevârid*'de zikrettiği delillerin hepsine burada yer vermemiştir. Simnânî'nin hafî zikrin gerekliliğine dair bu risalede zikrettiği delillerin altısı naklî, dördü aklîdir. Bunlar aşağıdaki gibidir:

Müellifin delil olarak kullandığı âyetler; “*Rabbini, içinden yalvararak ve korkarak, yüksek olmayan bir sesle sabah-akşam zikret ve gâfillerden olma.*” (A'râf, 7/205); “*Namaz kılarken sesini yükseltme, gizli de okuma, ikisi arasında bir yol tut.*” (İsrâ, 17/110); “*Rabbimize yalvara yakara ve gizlice dua edin. Bilesiniz ki O haddi*

23 Simnânî'nin zikir anlayışıyla ilgili daha fazla bilgi için bk. Orhan, *Alâüddeve Simnânî ve Tasavvufî Görüşleri*, 251-265.

24 Reşat Öngören, “Zikir”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2013), 44/411.

25 Gökbulut, *Necmeddîn-i Kübrâ*, 244.

26 Simnânî, *Mevâridü's-şevârid* (İstanbul: Beyazıt Yazma Eser Kütüphanesi, Veliyyüddin Efendi, 1796), 93a-94a; Orhan, *Alâüddeve Simnânî ve Tasavvufî Görüşleri*, 260-264.

aşanları sevmez.” (A'râf, 7/55) ve “Ey iman edenler! Allah'ın ve Resûlüniün önüne geçmeyin. Allah'tan korkun. Şüphesiz Allah işitendir, bilendir. Ey iman edenler! Seslerinizi Peygamber'in sesinin üstüne yükseltmeyin. Birbirinize bağırdığınız gibi Peygamber'e yüksek sesle bağırmayın; yoksa siz farkına varmadan amelleriniz boşa gidiverir.” (Hucurât, 49/1-2) âyetleridir. Son âyetle ilgili olarak Simnânî, Peygamber'in huzurunda sesini yükseltmekle kişinin amelleri boşa çıkıyorsa Allah'ın huzurunda sesini yükseltmenin ziyanının çok daha fazla olacağını belirtmektedir.²⁷

Müellif, “En hayırlı zikir hafî olan, en hayırlı rızık kâfi olandır.”²⁸ rivayetiyle Hayber'de ashâbının yüksek sesle zikrettiğini duyan Resûlullah'ın (s.a.s) öfkeden yüzü kızararak, “Nefislerinize karşı merhametli olun. Zira sizler, sağır birisine hitap etmiyorsunuz, muhatabınız gâib de değil. Sizler gören, işiten, (nerede olsanız) sizinle birlikte olan bir zâta, Allah'a hitap ediyorsunuz!”²⁹ buyurmasını da hafî zikrin gerekliliğine dair Hz. Peygamber'in buyrukları olarak görmektedir. Buna göre hadis olarak naklettiği ilk rivayetten Simnânî, ihtiyaçtan fazla rızıkın şımarıklığa sebep olduğu, aynı şekilde cehrî zikrin de riyâyaya sebep olduğu anlamını çıkarmaktadır.³⁰

Bâtınî duyuların açılabilmesi için zâhirî duyuları hapsedmeyi gerekli gören Simnânî, cehrî zikir ile işitme duyusunun hapsedilmemiş olacağını, bütün amellerin ihlâsla yapılması gerektiğini fakat cehrî zikrin riyâyaya sebebiyet verebileceğini, cehrî zikrin zihni bulandırıp akli karıştıracığını ve dünyadaki sultanların adlarının yüksek sesle anılmasının bile edebe aykırı olduğundan hareketle Allah'ın adının yüksek sesle anılmasının edebe aykırı bir davranış olacağını söyleyerek bunları da zikrin gizli yapılması gerektiğine dair aklî deliller olarak görmektedir.³¹

Hafî zikrin gerekliliği meselesi, risalenin ana konusunu teşkil etmekle birlikte, müellif, eserinde başka konulara da yer vermektedir. Yalan söylememek, gözü harama bakmaktan, kulağı boş şeyleri işitmekten korumak, Simnânî'nin bu risalede müridlerine verdiği tavsiyeler arasındadır. Bu hususları yerine getirmek için yenen lokmanın helal olmasını şart olarak gören müellif, müridlerin-

27 Simnânî, *Beyânu zikri'l-hafî*, 113b-115b.

28 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 1/172.

29 Buhârî, “De'avât”, 50, 67; “Cihâd”, 131; “Kader”, 7; “Tevhîd”, 9.

30 Simnânî, *Beyânu zikri'l-hafî*, 115b-116a.

31 Simnânî, *Beyânu zikri'l-hafî*, 116a-117a.

den yedikleri lokmaya hassasiyet göstermelerini beklemektedir.³² Simnânî'nin en dikkat çekici tavsiyelerinden biri, bekâr olan müridlerine evlenmemeleri hususundaki tavsiyesidir. Simnânî bunu, “iyâl ve evlâd tuzağına düşmemiş ve sülûk yolunu tutmuş olan dostlar, sülûklerine bir zarar gelmemesini istiyorlarsa bekârlığı tercih etsinler”³³ cümlesiyle dile getirmektedir. Ardından evlenmenin ve çocuk sahibi olmanın sâlike verebileceği zararlardan bahsetmektedir.³⁴ Simnânî, bu evlenmeme tavsiyesinin müridin sülûkü tamamlanıncaya kadar mı yoksa ömür boyu mu geçerli olduğuna dair bir açıklama yapmamaktadır. Risalede yer alan bir diğer konu ise müellifin az yeme hususunda aşırı gidilmemesi yönündeki tavsiyeleridir.³⁵ Nefsin de kişi üzerinde hakkı bulunduğu anlayışından hareket eden Simnânî, Kübrevî şeyhi Mecdüddîn el-Bağdâdî'nin (ö. 616/1219), “*Yüzü kara nefsinin tok tut ve hizmetle meşgul et*” anlamına gelen sözünü nakletmektedir.³⁶

Sonuç olarak risalenin ana konusunu Simnânî'nin sülûk anlayışının temeli ni oluşturan unsurlardan biri olan hafî zikir teşkil etmektedir. Bunun yanı sıra Simnânî, müridlerine günlük hayatlarında riayet etmeleri gereken temel meseleleri de özet bir şekilde sıralamaktadır. Bunlar, günahlardan sakınmak ve yediği lokmaya dikkat etmek gibi bütün Müslümanlar tarafından benimsenip tavsiye edilen hususlardır. Bunların yanı sıra Simnânî, bekâr müridlerine evlenmemelerini tavsiyesinde de bulunmaktadır.

2.2. Nüshaları

Eserin tespit edebildiğimiz üç nüshası bulunmaktadır. Bunlardan ikisi İstanbul'da, kısmen eksik olan bir nüshası ise Tahran'da bulunmaktadır. Yazmaların hiçbiri müellif nüshası olmadığı gibi müellifin döneminde veya ona yakın bir dönemde yazılmış da değildir. Ayrıca nüshaların hiçbirinde mukabele edilmiş olduğuna dair bir bilgi mevcut değildir. Yine müellife ulaşan bir istinsah zinciri de yoktur. Tahran nüshasının sonunda ferâğ kaydı da bulunmamaktadır. Diğer iki nüshada ise biri risalenin sonunda, diğeri risalenin içinde yer aldığı mecmuanın sonunda olmak üzere ferâğ kaydı bulunmaktadır.

32 Simnânî, *Beyânu zikri'l-hafî*, 117b-119a.

33 Simnânî, *Beyânu zikri'l-hafî*, 119a.

34 Simnânî, *Beyânu zikri'l-hafî*, 119a-120b.

35 Simnânî, *Beyânu zikri'l-hafî*, 120b-121b.

36 Simnânî, *Beyânu zikri'l-hafî*, 121b.

2.2.1. *Nuruosmaniye Nüshası (ن)*

Bu nüsha, Nuruosmaniye Kütüphanesi 5007 numarada, Simnânî'nin birkaç risalesinin yer aldığı bir mecmua içerisinde, 113^b-122^b varakları arasında bulunmaktadır. Mecmuada yer alan bütün risaleler aynı hatla yazılmıştır. Dolayısıyla hepsinin müstensihinin aynı kişi olduğu anlaşılmaktadır. Mecmuanın sonundaki ferâğ kaydında müstensihinin ismi Hüseyin b. Câmî Tâceddîn Sûfîâbâdî olarak kaydedilmiştir. Bu nüshanın 6 Zilhicce 869 tarihinde Sûfîâbâd'da tamamlandığı belirtilmektedir.

Nüshanın her bir sayfası on yedi kısa satırdan meydana gelmektedir. Müstensihinin yazısı açık ve okunaklıdır. Sayfalar temiz olup satır aralarında veya sayfa kenarlarında çok az tashih bulunmaktadır. Müstensih yeni bir konuya geçildiğine dikkat çekmek üzere yeni konunun ilk kelimesini kırmızı mürekkeple yazmıştır.

2.2.2. *İstanbul Üniversitesi Nüshası (ا)*

İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi FY 1056 numaralı demirbaşın 104^b-109^a yaprakları arasında yer alan bu nüshanın sonunda ketebe kaydı bulunmakla birlikte burada müstensihinin kim olduğuna dair bilgi verilmemiştir. Nüshanın sonunda istinsah tarihi, hicrî 940 senesinin Rebûlâhir ayının perşembe günü olarak kaydedilmiştir. Eserin nerede istinsah edildiğine dair de bilgi bulunmamaktadır.

Bu nüshada her sayfa on dokuz satırdan müteşekkildir. Âyet ve hadisler, üzerlerine çizilen kırmızı çizgilerle diğer sözlerden ayrılmıştır. Ayrıca yeni bir konuya geçildiğinde ilk kelime kırmızı mürekkeple yazılarak belirginleştirilmiştir. Müstensihinin yazısı okunaklı, sayfalar temizdir. Satır aralarında veya sayfa kenarlarında çok az tashih bulunmaktadır.

2.2.3. *Melik Millî Kütüphanesi Nüshası (م)*

Tahran'da, Melik Millî Kütüphanesi'nde yer alan bir varaklık bu nüshada, diğer iki nüshaya kıyasla epey eksiklik bulunmaktadır. Nüshanın sonunda istinsah tarihine ve müstensihe dair bilgi yer almamaktadır. Müstensihinin yazısı oldukça küçük ve sıkışıktır. Satır aralığı çok azdır. Her sayfada yer alan satır sayısı değişiklik arz etmektedir. Bu risalenin ilk sayfasında satır sayısı yirmi sekizdir. İkinci sayfada altıncı satırdan sonra başka bir risale başlamaktadır. Âyet ve hadislerin

üzerinde bulunan kırmızı çizgiler, onların diğer sözlerden ayırt edilmesini sağlamaktadır. Bu nüsha, diğer iki nüshanın özeti gibidir. Risalenin ana konusunu ihtiva etmekle birlikte cümleler kısaltılmış, örnekler atlanmış, konu mümkün olan en kısa şekilde aktarılmıştır. Risalenin tam olarak ortaya çıkarılmasına bir katkıda bulunamayacağı gerekçesiyle ilgili nüsha, tahkike dahil edilmemiştir.

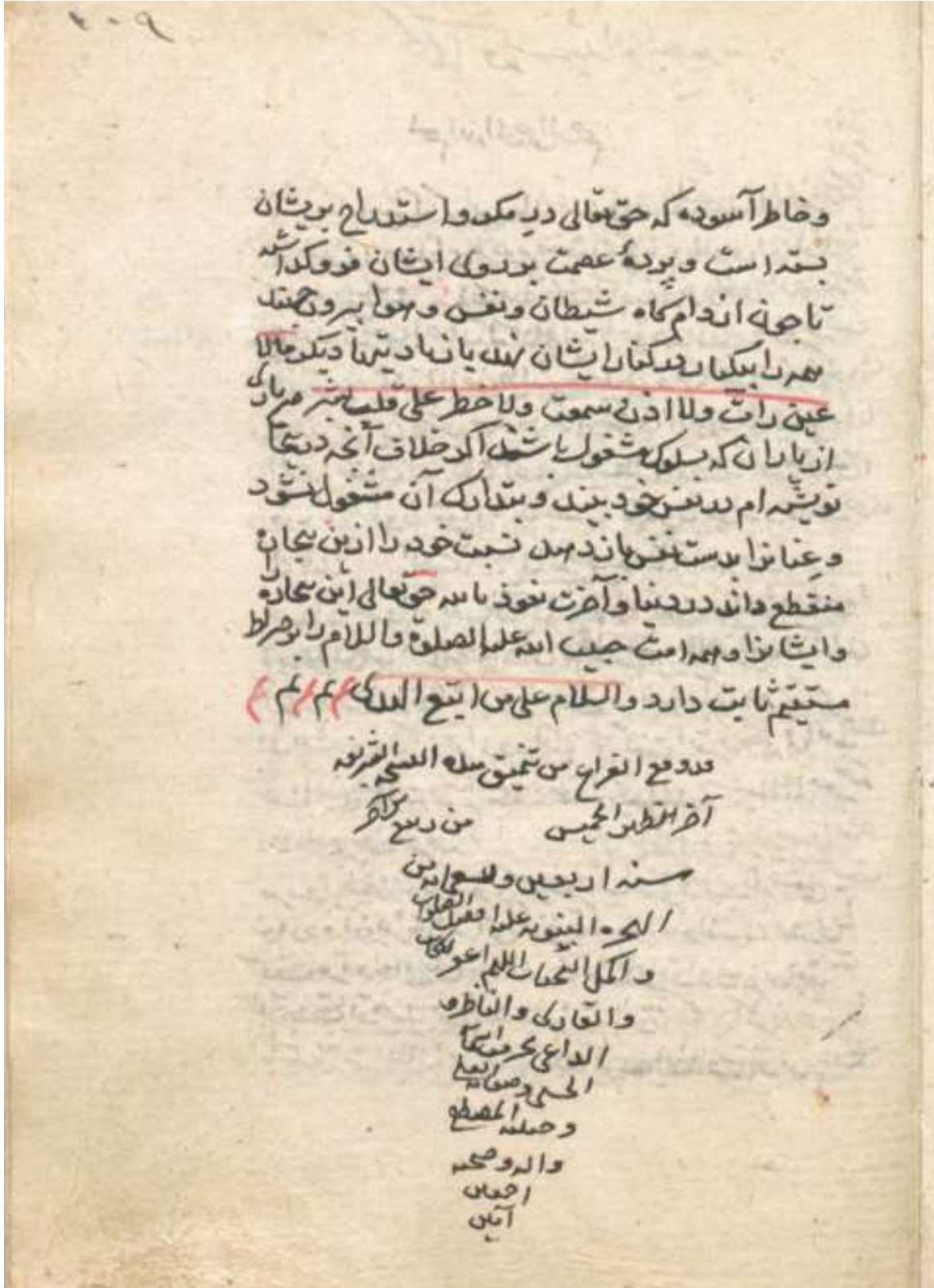
2.3. Tahkik Metodu

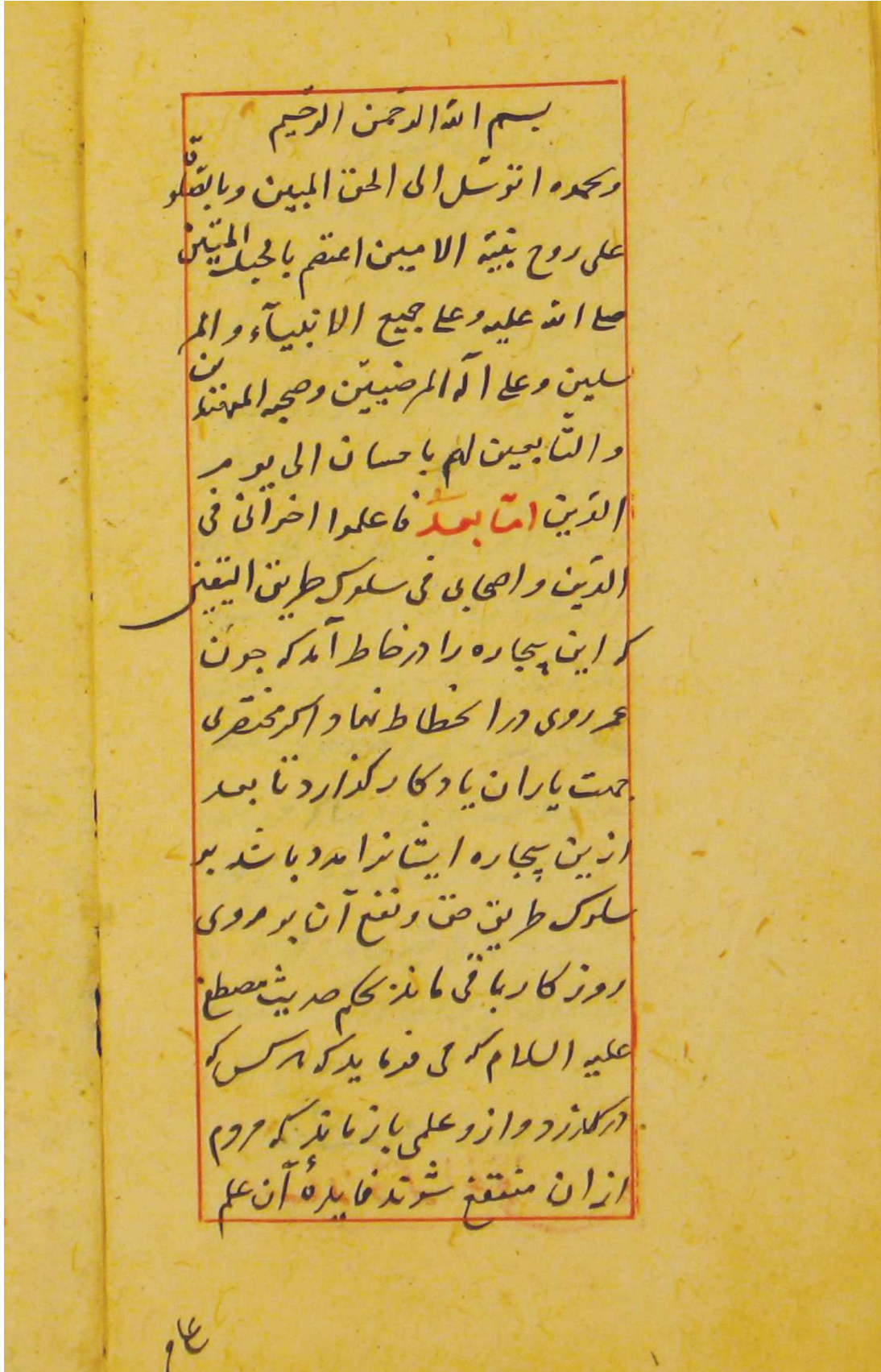
Bu tahkik çalışmasında İSAM tahkik esaslarına uygun olarak “tercihli metod” uygulanmıştır. Bu sebeple bir asıl nüsha belirleme yoluna gidilmeksizin nüshaların her biri birer asıl nüsha gibi kabul edilmiş, aralarında farklılık bulunduğu en doğru olduğu düşünülen ibare metne alınmış, diğerlerine dipnotta işaret edilmiştir. Varak numaralarının belirlenmesinde müstensihî, istinsah yeri ve tarihi belli olan Nuruosmaniye nüshası esas alınmıştır.

Yapılan tahkik neticesinde Nuruosmaniye nüshasıyla İstanbul Üniversitesi nüshası arasında anlama tesir eden önemli farklar bulunmadığı görülmüştür. Melik Millî Kütüphanesi’ndeki nüshada ise ana konunun ortaya konmasında bir problem bulunmamakla birlikte diğer iki nüshayla kıyaslandığında ciddi eksiklikler bulunmaktadır.

İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, nr. FY 1056, vr.104^b ilk sayfanın fotoğrafı

Nuruosmaniye Kütüphanesi, nr. 5007, vr. 113^b ilk sayfanın fotoğrafı

شیطان احین و نفس و هوا پیرون
جمله را بیکبار در کنار او نهد باز
یاد تمام دیگر که مالا عین رات و
لا اذن سمحت ولا خط علی قلب کثیر
هر یاری از یاران که بسوگ مشغول
باشند که بر خلاف آنچه در اینجا نوشته
در نفس خود پینند و بتدارک مشغول
نشوند و عمارت از بدست نفس باز دهند
نسبت خود را از این چهاره منقطع
دانند در دنیا و آخرت نغوذ بانه
تعالی انشا الله که حق تعالی این
چهاره را و ایشان را همه امت جلیل
راعیه اللام بر صراط مستقیم
ثابت دارا و بهیچ ضلوع
باز مگذارا و اللام عا
من اتبع الهدی و ک
الهدی و سلم تلیما کثیرا

کثیرا

B. Tahkikli Metin Neşri

بيان ذكر الخفي المستجلب لأجر الوفي

[۱۱۳ظ]

/ بسم الله الرحمن الرحيم

وبحمده أتوسل إلى الحق المبين وبالصلوة على روح نبيّ الأمين^۱ أعتصم بالحبل المتين،
صلى الله عليه وعلى جميع الأنبياء والمرسلين وعلى آله المرضيين وصحبه المهتدين والتابعين
لهم بإحسانٍ إلى يوم الدين.

أما بعد؛ فاعلموا إخواني في الدين وأصحابي في سلوك طريق اليقين كه اين بیچاره را در
خاطر آمد که چون عمر روی در انحطاط نهاد، اگر مختصری جهت یاران یادگار گذارد^۲ تا
بعد ازین بیچاره ایشانرا ممد^۳ باشد بر سلوک طریق حق و نفع آن، بر روی روزگار باقی ماند،
بحکم آنکه مصطفی صلی الله علیه وسلم می فرماید: «هر کس که^۴ در گذرد و ازو علمی^۵ باز
ماند که مردم از آن منتفع شوند،^۶ فایده آن علم^۷ / علی الدوام^۸ علی مرّ الدهور و کرّ الشهور
ببار گزارنده^۹ آن علم رسد»^{۱۱} استجلاب آن منفعت را این چند حروف^{۱۲} در قلم آورده شد.

[۱۱۴و]

- ۱: نبيّ روح الأمين.
- ۲: گذارند.
- ۳: مدد.
- ۴: بحکم حدیث مصطفی علیه السلام که می فرماید که.
- ۵: - که.
- ۶: علم.
- ۷: ازو مردم منتفع شوند.
- ۸: - علم.
- ۹: ن - علی الدوام.
- ۱۰: - گزارند.
- ۱۱: «إذا مات الإنسان انقطع عنه عمله إلا من ثلاثة: إلا من صدقة جارية، أو علم ينتفع به، أو ولد صالح يدعو له»
صحيح مسلم، ۳/ ۲۵۵ (۱۶۳۱).
- ۱۲: حروف چند.

و طریق ایجاز سپرد^{۱۳} تا خوانندگانرا ملالت نینفزاید. واگر کسی خواهد که یاد گیرد بر نفس مشکل ننماید. وبارسی وروشن^{۱۴} از آن نوشته تا خاص و عام را از آن فایده باشد.

اول: بیقین بدانند که طریق حصول معرفت حق ووصول بخضرت عزّتش^{۱۵} ذکر حقّ است.^{۱۶} ودر همه ملل این قاعده ممتد است که هیچ طاعتی صورت طاعت^{۱۷} نگیرد بی ذکر حقّ. چون این دانستند بدانند که ذکر^{۱۸} جهری منهی است از ده وجه نقلاً و عقلاً.^{۱۹}

اول از^{۲۰} آن که حقّ تعالی می فرماید: ﴿وَاذْكُرْ رَبَّكَ فِي نَفْسِكَ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً / وَدُونَ الْجَهْرِ مِنَ الْقَوْلِ بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ وَلَا تَكُنْ مِنَ الْغَافِلِينَ﴾ [الأعراف، ۷/۲۰۵] فواید این آیت را^{۲۱} بر شمردن تطویل دارد ودر مجلدات^{۲۲} نگنجد، خاصه درین مختصر. مقصود آن که می فرماید که^{۲۳} ذکر بجهر مگویند.

[۱۱۴ظ]

دوم هم حق تعالی می فرماید: ﴿وَلَا تَجْهَرُ بِصَلَاتِكَ وَلَا تُخَافِتُ بِهَا وَاتَّبِعْ بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا﴾ [الإسراء، ۱۷/۱۱۰] در نماز قرآن بجهر مخوانید و طریق وسط نگاه دارید.

سیم هم حق تعالی می فرماید: ﴿ادْعُوا رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ﴾ [الأعراف، ۷/۵۵] در دعا از اعتدا دور باشید ودر خفیه دعا کنید تا مبعوض خضرت نشوید.

۱۳ ن: سپرده اند.

۱۴ ا- وروشن.

۱۵ ن: بخضرتش.

۱۶ ن: حقّست.

۱۷ ا- طاعت.

۱۸ ا- ذکر.

۱۹ ن + من القول.

۲۰ ا- از.

۲۱ ا- را.

۲۲ ن: که در مجلدات.

۲۳ ن - که.

چهارم هم حق تعالی می فرماید صحابه رسول را علیه السلام^{۲۴} ورضی الله عنهم که در وقت مخاطبت با رسول علیه السلام؛^{۲۵} ادب نگاه دارید و آواز بلند مکنید و با او بجهر سخن مگویید. /^{۲۶} كما قال الله تعالى: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْدِمُوا بَيْنَ يَدَيْ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ وَلَا تَجْهَرُوا لَهُ بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ أَنْ تَحْبَطَ أَعْمَالُكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَ﴾ [الحجرات، ۴۹/۲-۱] که اگر بجهر گوید چنان که با یکدیگر^{۲۸} می گوید اعمال شما حبطه شود و شما را خبر نباشد. وقتی که از ادب دور است^{۲۹} با رسول حق بجهر سخن گفتن، و موجب^{۳۰} آن است که اعمال حبط شود؛ با حضرت حق طریق اولی باشد ادب نگاه داشتن، و از راه تضرع و مسکنت و خوف و خشوع و خضوع ذکر حق^{۳۱} گفتن، و نام او تعالی بردن. و این بس نیست که حق تعالی نام خود بر زبان مخلوق / جاری گردانیده^{۳۲} و خواندن کلام قدیم خود میسر گردانیده^{۳۳} که ﴿وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مَدَّكِرٍ﴾ [القمر، ۵۴/۳۲] چگونه بی ادبی توان کرد و یا همچون^{۳۴} عوام نام بزرگوارش بجهر^{۳۵} گفتن؟

[۱۱۵و]

[۱۱۵ظ]

۲۴: أ: صلى الله عليه وسلم.

۲۵: أ: صلى الله عليه وسلم.

۲۶: ن: و بجهر با وی سخن مکنید.

۲۷: أ: كما قال تعالى.

۲۸: ن: همدیگر.

۲۹: أ- از ادب دور است.

۳۰: أ: موجب.

۳۱: أ- حق.

۳۲: ن: گردانید.

۳۳: ن: گردانید.

۳۴: أ: و همچون.

۳۵: أ- بجهر.

پنجم حدیث صحیح است که خواجه علیه السلام^{۳۶} می فرماید: «خیر الذکر الخفیّ و خیر الرزق ما یکفی»^{۳۸} و ازینجا معلوم می شود که چون رزق فوق الکفایت^{۳۹} شود، بطر و شر^{۴۰} ثمره دهد، ذکر نیز چون بجهر شود عجب وریا ذخیره نهد.

ششم حدیث صحیح است که^{۴۱} خواجه علیه السلام در جنگ حیر باز مانده بود^{۴۲} جهت تجدید وضو. چون در رسید، اصحاب ذکر بلند می گفتند. روی مبارک مصطفی علیه السلام سرخ شد و غیرت بر وی مستولی شد، و فرمود: «ارفقوا»^{۴۳} «ارفقوا»^{۴۴} علی أنفسکم! ^{۴۵} لا تدعون أصمّا^{۴۶} / لا غائباً. / إنکم تدعون سمیعاً قریباً. وهو معکم»^{۴۷} ذکر آهسته گوید. شما آنکس را که می خوانید، او غایب نیست، با شماست. هر چه می گوید می شنود.

[۱۱۶]

هفتم طریق معقول: چون فایده خلوت، بزرگان طریقت در سدّ طرق^{۴۸} حواس ظاهر دیده اند، و از این سبب^{۴۹} خلوتیانرا در خانه تاریک و تنگ می نشانند و از مشغله دوری و خاموشی می فرمایند تا چون حواس ظاهر بسته شود حواس باطن گشاده گردد^{۵۰}. و چون^{۵۱} آواز بلند خانه سمع را پیوسته مشغول خواهد داشت، کی آن فایده که مطلوبست حاصل شود؟

- ۳۶: أ: علیه الصلاة والسلام.
۳۷: أ + که؛ م: حدیث صحیح نبی صلی الله علیه وسلّم که.
۳۸: المسند لأحمد بن حنبل، ۱/ ۱۷۲.
۳۹: أ: کفایه.
۴۰: ن: شر و بطره.
۴۱: أ: هم حدیث است که.
۴۲: أ - بود.
۴۳: ن: فرمود.
۴۴: ن: ارتعوا.
۴۵: أ - إنکم.
۴۶: ن: لا أصمّ.
۴۷: صحیح البخاری، ۵/ ۱۳۳ (۴۲۰۵).
۴۸: أ: طریق.
۴۹: ن: از این سبب.
۵۰: ن: گشاده شود.
۵۱: ن: چون.

هشتم هم^{۵۲} طریق معقول: چون هر طاعت که باخلاص نزدیکتر مقبولتر، وهر چه از نظر خلق دورتر باخلاص نزدیکتر. در خانه نشستن و شهر و محله^{۵۳} را / از آواز خود پر کردن که ذکر حق می گویم،^{۵۴} از اخلاص دورتر و بریا نزدیکتر باشد.

نهم هم^{۵۵} از طریق معقول، چون بناء کارها بر عقلست. روزی بخدمت مصطفی علیه السلام^{۵۶} شکر یکی می گفتند^{۵۷} که طاعت بسیار می کند. مصطفی علیه السلام^{۵۸} فرمود که عقلش چونست، که اصل آن است.^{۵۹} و نیز ذکر بلند دماغ را مخبط گرداند.

دهم چون^{۶۰} ما در عالم شهادت می بینیم که اگر کسی خدمت سلطانی^{۶۱} سخن میگوید، و آواز بلندتر از قاعده کند، باز خواست می یابد نه آنکه نام سلطانرا بلند می گوید.^{۶۲} و این معنی از ادب ظاهر دورست که^{۶۳} الظاهر عنوان الباطن. پس باید که نام حق تعالی^{۶۴} را بتواضع تمام از سر خضوع و خشوع گوید.^{۶۵} چون در بعضی از^{۶۶} / اخبار آمده است که حق تعالی می

[۱۱۷و]

- ۵۲ ن - هم.
- ۵۳ ن: ومحلت.
- ۵۴ أ: که ما ذکر می گوئیم.
- ۵۵ ن - هم.
- ۵۶ أ: صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.
- ۵۷ ن: از یکی شکر می گفتند.
- ۵۸ أ: صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.
- ۵۹ «كان رسول الله صلى الله عليه وسلم إذا بلغه عن رجل شدة عبادة سأل كيف عقله؟ فإذا قالوا حسن قال: أرجوه. وإذا قالوا غير ذلك قال: لن يبلغ صاحبكم حيث تظنون». شعب الإيمان للبيهقي، ۶/ ۳۵۶ (۴۳۲۴).
- ۶۰ ن - چون.
- ۶۱ ن: سلطان.
- ۶۲ أ: گوید.
- ۶۳ أ - که.
- ۶۴ أ - تعالی.
- ۶۵ أ: بود.
- ۶۶ أ - از.

فرماید: ^{۶۷} «أنا جليس من ذكرني» ^{۶۸} و «أنا مع العبد الذاکر إذا ذکرني» ^{۶۹} واجب بود ^{۷۰} در حضرت عزتت رعایت ادب کردن و بهمگی وجود بذکر عظیمش مشغول بودن، ^{۷۱} و جهد نمودن ^{۷۲} تا جز ذکر کریم ^{۷۳} حق در وقت ذکر عظیمش ^{۷۴} گفتن، هیچ چیز دیگر در خاطرش ^{۷۵} نگذرد، و در دش نیاید تا پسندیده حضرتش ^{۷۶} افتد. و اگر آید بجهد بلیغ وجد ^{۷۷} تمام آن خاطر را نفی می کند تا ^{۷۸} از جمله مجاهدان باشد که ﴿وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ﴾ [العنکبوت، ۶۹/۲۹]

چون این قاعده معلوم شد باید که هر کسی که بجهر ذکر گفتن عادت کرده باشد ^{۷۹} با او نشینند و نخیزند. ^{۸۰} و اگر ممکن باشد او را از آن / باز آوردن، نصیحت ^{۸۱} دریغ ندارند ^{۸۲} که «الدین النصیحة» ^{۸۳} و وصیت کنند ^{۸۴} بخلق خوش در خفیه که ﴿وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ﴾ [العصر، ۱۱۷ظ]

- ۶۷ ن + که.
- ۶۸ کشف الخفاء للعجلونی، ۱/۲۰۱؛ شعب الإیمان للبيهقي، ۱/۴۵۱.
- ۶۹ «أنا عند ظنّ عبدي بي، وأنا معه إذا ذکرني» صحیح البخاری، ۹/۱۲۱ (۷۴۰۵)؛ صحیح مسلم، ۴/۶۱ (۲۶۷۵).
- ۷۰ ن - بود.
- ۷۱ أ: مذکر عظمتش بودن.
- ۷۲ أ: کردن.
- ۷۳ أ - کریم.
- ۷۴ أ - عظیمش.
- ۷۵ أ: بر خاطرش.
- ۷۶ أ: حضرت.
- ۷۷ أ: وجدی.
- ۷۸ أ: نفی خواطر می کند که.
- ۷۹ ن: گوید و عادت کرده باشد.
- ۸۰ ن: نشینند و نخیزد.
- ۸۱ ن: و نصیحت.
- ۸۲ ن: ندارد.
- ۸۳ صحیح البخاری، ۱/۲۱.
- ۸۴ ن: کند.

[۳/۱۰۳] کلام حَقَّست. و ﴿ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ﴾ [النحل، ۱۲۵/۱۶] امر حَقَّ است. و اگر^{۸۶} دانند^{۸۷} که نصیحت قبول نخواهد کرد و وصیت نخواهد شنود، ﴿عَلَيْكُمْ أَنْفُسَكُمْ لَا يَضُرُّكُمْ مَنْ ضَلَّ إِذَا اهْتَدَيْتُمْ﴾ [المائدة، ۱۰۵/۵] بر خوانند و بوقت خود مشغول شوند^{۸۸}.

دیگر آن که زبانرا از دروغ نگاه دارند تا لایق آن شود که مجری ذکر حَقَّ گردد. و هر که زبانرا از فحش^{۸۹} نگاه ندارد، و افحش الاشیاء دروغست، هرگز حقیقت ذکر بر زبانش^{۹۰} جاری نشود الا حروف ذکر. و از اسم اعظم حَقَّ بی نصیب ماند^{۹۱}. نعوذ بالله من ذلك^{۹۲}.

دیگر آنکه بچشم در هیچ نامحرمی باختیار / نظر نکند^{۹۳}، تا دل او^{۹۴} در تفرقه نیفتد، و در وقت ذکر^{۹۵} غیر حَقَّ را با دید نآید^{۹۶}.

دیگر آنکه^{۹۷} گوش را از شنودن ملامهی و مناهمی نگاه دارد که مشتغلترین چیزی دل را دریچه گوش است. و نگاه داشتن او^{۹۸} مشکلترا از آنک اگر^{۹۹} چشم را^{۱۰۰} بر هم نهی نینیی،

۸۵ ن - و.

۸۶ ن: اگر.

۸۷ ن: دانید.

۸۸ ن: باشند.

۸۹ ن + و دروغ.

۹۰ أ: زبان او.

۹۱ أ: باشد.

۹۲ أ: منه.

۹۳ أ: ننگرد.

۹۴ أ - او.

۹۵ ن: + گفتن.

۹۶ ن: مدخل با دید نکند.

۹۷ أ - دیگر آنکه.

۹۸ ن: واین.

۹۹ أ - اگر.

۱۰۰ أ: چشم.

واگر لب بر هم نهی نگویی. اما گوش دریچه گشاده است^{۱۰۱}. تا از میان خلق بیرون نشوی،^{۱۰۲} نتوانی که نشوی. پس طریق عزلت باید که پسته اختیار ایشان باشد.

اما رعایت این شرایط ممکن نباشد تا وقتی که در لقمه احتیاط تمام^{۱۰۳} بجای آورده نشود. از آن که او تخم است. هر چه بکاری همان^{۱۰۴} بدروی. اگر لقمه طیبه نیست کلمه طیبه نباشد. و از لقمه خبیثه^{۱۰۵} جز کلمه خبیثه تولد نکند. پس واجب باشد که^{۱۰۶} در طلب لقمه حلال سعی بلیغ نمایی. و اگر نعوذ بالله جایی گرفتار شوی که لقمه حلال^{۱۰۷} بدست نیاید، باید که جز در وقت مخمسه نخوری. یعنی هیچ لقمه بحظ نخوری و بدان^{۱۰۸} مقدار که قوت طاعت فرایض حاصل شود نینزایی.

[۱۱۸ظ]

و نیز هم^{۱۰۹} درین مقام احتیاط بجای آوری. یعنی اگر شراب فروشی^{۱۱۰} و ربا خواره^{۱۱۱} و غاصبی^{۱۱۲} که بظلم از مردم^{۱۱۳} چیزی می ستاند، تورا چیزی دهند، از شراب فروش قبول کنی و از ربا خواره^{۱۱۴} قبول نکنی. و اگر ربا خواره و غاصب چیزی دهند،^{۱۱۵} از ربا خواره قبول کنی و از ظالم قبول نکنی. و این حال بعینه همچنان است که شخصی در بیابانی^{۱۱۶} هلاک خواهد

۱۰۱ ن: دریچه ایست گشاده.

۱۰۲ ن: نروی.

۱۰۳ ن: هر چه تمامتر.

۱۰۴ ن - همان.

۱۰۵ أ: و اگر لقمه خبیثه باشد.

۱۰۶ ن + که.

۱۰۷ أ: شوی و لقمه حلال.

۱۰۸ أ: بدان.

۱۰۹ ن - هم.

۱۱۰ ن: آری.

۱۱۱ أ: خوره.

۱۱۲ ن: یا ربا خواره.

۱۱۳ ن: یا غاصبی.

۱۱۴ ن - از مردم، صح هامش.

۱۱۵ أ: خوار.

۱۱۶ أ: میدهند.

۱۱۷ ن: بیابان.

شد^{۱۱۸} از گرسنگی. ناگاه^{۱۱۹} می بیند که گسفتندی^{۱۲۰} و سگی^{۱۲۱} و خوکی^{۱۲۲} مرده بیک جا^{۱۲۳} / [۱۱۹ و]
افتاده اند.^{۱۲۴} بر وی واجب بود که از گسفتند مرده بمقدار حاجت بستاند و بخورد. نه از سگ
ونه از خوک،^{۱۲۵} اگرچه^{۱۲۶} ایشان فربهتر باشند. و اگر سگ است و خوک، از سگ بستاند بقدر
کفاف و خوک را بگذارد. و اگر جز خوک نیست،^{۱۲۷} و ضرورت شود^{۱۲۸} بحکم «الضرورت تییح
المحظورات» لقمه که سدّ جوعه او باشد، از آنجا تناول کردن.^{۱۲۹} خداوندا این بیچاره^{۱۳۰}
و اصحاب این بیچاره را بدین نوع لقمهها گرفتار^{۱۳۱} مگردان.

دیگر^{۱۳۲} هر یاری از یاران که در دام عیال و اطفال^{۱۳۳} نیفتاده باشد^{۱۳۴} و بسلوک مشغول
شده،^{۱۳۵} اگر میخواهد^{۱۳۶} که در سلوک او^{۱۳۷} نقصانی ظاهر نشود، طریق عزوبت^{۱۳۸} را اختیار

- ۱۱۸ ن: شدن.
۱۱۹ أ- ناگاه.
۱۲۰ ن + مرده.
۱۲۱ ن: و سگ.
۱۲۲ ن: و خوک.
۱۲۳ أ: جایی.
۱۲۴ أ: افتاده.
۱۲۵ أ: نه از سگ و خوک.
۱۲۶ أ: و اگرچه.
۱۲۷ أ: و چون جز خوک نباشد.
۱۲۸ ن: ضرورت.
۱۲۹ ن: لقمه بر سدّ جوع او باشد از آنجا تناول کند.
۱۳۰ أ: بیچاره را.
۱۳۱ أ: مبتلا.
۱۳۲ أ- دیگر.
۱۳۳ ن- و اطفال.
۱۳۴ ن: باشند.
۱۳۵ ن: باشند.
۱۳۶ ن: می خواهند.
۱۳۷ ن: ایشان.
۱۳۸ ن: عزوبت.

کند. ۱۳۹ که ۱۴۰ با وجود یک نفس خود بنگر ۱۴۱ که چون در مانده ایم. اگر ۱۴۲ دیگری را بآن ۱۴۳ جمع کنیم / کی خلاص یابیم؟ این حال ۱۴۴ بعینه همچنان باشد که بعقبه رسیده ایم ۱۴۵ وده ۱۴۶ من بار بر گردن داریم ونمی توانیم بر آمدن ده من دیگر بر آنجا مزید می کنیم. ۱۴۷ هر عاقلی که این ۱۴۸ حال مشاهده می کند، ۱۴۹ بر بی عقلی ما بخندد. ومصطفی علیه السلام ۱۵۰ فرموده است که: «خیرکم بعد المائتین خفیف الحاذ. ۱۵۱ قیل: وما خفیف الحاذ؟ ۱۵۲ قال: الذي لا أهل له ولا مال له. ۱۵۳» ودر قوت القلوب شیخ أبو طالب مکی قدس الله سره ۱۵۴ آورده است که، رسول صلی الله علیه وسلم فرموده است ۱۵۵ که، «أبیحت العزوبة بعد المئتين بعدی ولو أن أحدکم یربی جر وکلب خیر من أن یربی ولده. ۱۵۶» یعنی بعد از دویست سال که از زمان من بگذرد، در غربت بودن ۱۵۷ حلال شود واگر یکی از شما سگ بچه را پرورد بهتر از آن باشد که فرزند / خود را.

[۱۱۹ظ]

[۱۲۰و]

- ۱۳۹ ن: کنند.
۱۴۰ أ + ما.
۱۴۱ ن: بنگرید.
۱۴۲ أ - اگر.
۱۴۳ ن: بر این.
۱۴۴ أ - این حال.
۱۴۵ ن: رسیدیم.
۱۴۶ ن: ده.
۱۴۷ أ: کنیم.
۱۴۸ أ: آن.
۱۴۹ أ: کند.
۱۵۰ أ: صلی الله علیه وسلم.
۱۵۱ ن: الحاد.
۱۵۲ ن: الحاد.
۱۵۳ شعب الإيمان للبيهقي، ۱۲ / ۵۵۰.
۱۵۴ أ - قدس الله سره.
۱۵۵ أ - است.
۱۵۶ قوت القلوب لأبي طالب المكي، ۲ / ۳۹۸.
۱۵۷ ن: غایب بودن.

ما خود در هفتصد و یک افتاده ایم. بنگر که حال ما چون باشد؟ و بسخن بسیار حاجت نیست که^{۱۵۸} در^{۱۵۹} کلام مجید روشن^{۱۶۰} می فرماید: ^{۱۶۱} ﴿زَيْنَ النَّاسِ حُبِّ الشَّهَوَاتِ^{۱۶۲} مِنَ النِّسَاءِ وَالْبَيْنِ وَالْقَنَاطِيرِ الْمُقَنْطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَالْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ^{۱۶۳} وَالْأَنْعَامِ وَالْخَرْبِ ذَلِكَ مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَاللَّهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الْمَآبِ. قُلْ أَوْتِبْتُكُمْ بِخَيْرٍ مِنْ ذَلِكَ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَأَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ وَرِضْوَانٌ مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ﴾ [آل عمران، ۳/۱۴-۱۵] یعنی آلت تزئین شیطان مردمانرا^{۱۶۴} زنانه و فرزندان و زر و نقره^{۱۶۵} و اسبان و چهار پایان مسومه و املاکی که زراعت کنند. و این هر هفت از متاع حیوة^{۱۶۶} دنیا است. بگو / ^{۱۶۷} ای محمد مردمانرا^{۱۶۸} که می خواهید که شما را خبر کنم بهتر ازینها که بر شمردیم؟ پرهیزید^{۱۶۹} ازین هر هفت که، آنها که ازین هر هفت پرهیزند^{۱۷۰}، ایشانرا^{۱۷۱} بنزدیک پروردگار ایشان بهشتهاء جاودان با جویهء^{۱۷۲} آب روان و زنان مطهره که ایشانرا حیض و نفاس و بول و غایطه احتیاج نیفتد. و ازین همه^{۱۷۳} بالاتر رضای حق تعالی ازیشانست^{۱۷۴} که

[۱۲۰ظ]

- ۱۵۸ - أ - که.
 ۱۵۹ - أ: ودر.
 ۱۶۰ - ن - روشن.
 ۱۶۱ - ن + که.
 ۱۶۲ - ن - الشهوات، صح هامش.
 ۱۶۳ - أ - المسومة، صح هامش.
 ۱۶۴ - ن - مردمانرا.
 ۱۶۵ - أ: وسیم.
 ۱۶۶ - أ - حیوة.
 ۱۶۷ - ن: بگوی.
 ۱۶۸ - أ - مردمانرا.
 ۱۶۹ - أ: پرهیزد.
 ۱۷۰ - أ - که آنها که ازین هر هفت پرهیزند.
 ۱۷۱ - ن + سمت.
 ۱۷۲ - ن: وجویهء.
 ۱۷۳ - أ: هم.
 ۱۷۴ - أ: ازیشان.

ورضوان^{۱۷۵} من الله اشارت بدآنست، ورضي^{۱۷۶} الله عنهم ورضوا عنه^{۱۷۷} نازل در حق ایشان است. و اگر^{۱۷۸} کسی را سخن حق^{۱۷۹} سود نخواهد داشت، سخن خلق کجا سود دارد؟ فی الجملة ای یاران، مردانه باشید و خود را در دام دنیا میندازید^{۱۸۰} تا سخره شیطان^{۱۸۱} نگردید.

اما وصیتی دیگر بشنوید و مرکب خود را ضعیف مکنید^{۱۸۲} تا در راه / باز نمانید. در^{۱۸۳} تقلیل طعام افراط مکنید که همچنان که^{۱۸۴} اسراف مذموم است^{۱۸۵} که حق تعالی می فرماید^{۱۸۶}: ﴿كُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ﴾ [الأعراف، ۳۱/۷] اعتدا در تقلیل طعام^{۱۸۷} هم^{۱۸۸} مذموم است که حق تعالی می فرماید: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَحَرِّمُوا طَيِّبَاتِ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ وَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ حَلَالًا طَيِّبًا وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي أَنْتُمْ بِهِ مُؤْمِنُونَ﴾ [المائدة، ۵/۸۷-۸۸] و مصطفی علیه السلام^{۱۸۹} می فرماید: «إِنَّ الدِّينَ لَمَتِينٌ فَادْخُلُوهُ بَرَفَقٍ فَإِنَّ الْمُنْبِتَ لَا أَرْضًا قَ وَلَا ظَهْرًا أَبْقَى»^{۱۹۰} یعنی دین محکم است، برفق

[۱۲۱] و]

- ۱۷۵ أ: رضوان.
۱۷۶ أ: رضي.
۱۷۷ ن - ورضوا عنه.
۱۷۸ ن: اگر.
۱۷۹ أ: خدا.
۱۸۰ أ: نیندازید.
۱۸۱ فی هامش أ: شياطين.
۱۸۲ أ: نگر دانید.
۱۸۳ ن: ودر.
۱۸۴ ن - که.
۱۸۵ ن + افراط هم مذموم است.
۱۸۶ أ: فرموده است.
۱۸۷ ن - طعام.
۱۸۸ أ: نیز.
۱۸۹ أ: صلى الله عليه وسلم.
۱۹۰ «إِنَّ هَذَا الدِّينَ مَتِينٌ، فَأَوْغَلْ فِيهِ بَرَفَقٌ، وَلَا تَبْغِضْ إِلَى نَفْسِكَ عِبَادَةَ اللَّهِ تَعَالَى، فَإِنَّ الْمُنْبِتَ لَا أَرْضًا قَطَعَ، وَلَا ظَهْرًا أَبْقَى» الزهد والرفائق لابن المبارك، ۱/ ۴۱۵.

در وی روید که هر که سفر^{۱۹۱} دور در^{۱۹۲} پیش دارد، اگر اسب را بدواند تا زودتر آنجا رسد، پشت اسب / ریش گردد^{۱۹۳} و راه بریده نشود. «إِنَّ لِنَفْسِكَ عَلَيْكَ حَقًّا^{۱۹۵}»^{۱۹۶} مصطفی علیه السلام می فرماید^{۱۹۷} که: «نفسك مطيتك فارفق بها»^{۱۹۸} وهم او می فرماید علیه السلام که،^{۱۹۹} حق از نفس باز مگیرید، اما تا^{۲۰۰} توانید حظش مدهید.^{۲۰۱} اگر چه بعضی از مشایخ ما گفته اند که^{۲۰۲} «لا يبقى الحقوق إلا بالحفظ»^{۲۰۴}^{۲۰۵} و شیخ مجد الدین قدس الله سره^{۲۰۶} فرموده است که:^{۲۰۷} «اشبع^{۲۰۸} الزنجي وكده»^{۲۰۹} یعنی نفس زنگی صفت را سیر می دار^{۲۱۰} و کار می فرمای. ^{۲۱۱} و نزدیک^{۲۱۲} این بیچاره حق آنست که حق تعالی فرموده است که،^{۲۱۳} ﴿كُلُوا وَاشْرَبُوا

۱۹۱ ن: سفری.

۱۹۲ ا- در.

۱۹۳ ن: شود.

۱۹۴ ا- إن.

۱۹۵ ا: حق.

۱۹۶ صحیح البخاری، ۲/ ۵۴ (۱۱۵۳).

۱۹۷ ا: مصطفی می فرماید صلی الله علیه وسلم.

۱۹۸ لم نقف علی مصدره.

۱۹۹ ا- که «نفسك مطيتك فارفق بها» وهم او می فرماید علیه السلام که.

۲۰۰ ن: اگر.

۲۰۱ لم نقف علی مصدره.

۲۰۲ ا- که.

۲۰۳ ن- لا.

۲۰۴ ا: بحفظ.

۲۰۵ لم نقف علی مصدره.

۲۰۶ ن: روحه.

۲۰۷ ا- که.

۲۰۸ ن: اشبعی.

۲۰۹ لم نقف علی مصدره.

۲۱۰ ن: دارید.

۲۱۱ ن: فرماید.

۲۱۲ ن: وبنزدیک.

۲۱۳ ا- حق تعالی فرموده است که.

وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ ﴿٢١٤﴾ [الأعراف، ٧ / ٣١] امر وسط نگاه داشتن که «خیر
الأمور أوسطها»^{٢١٥} طریق اهل استقامت است.

[١٢٢و] یاران باید که این مختصر را که نامش بیان^{٢١٦} ذکر الخفی / المستجلب لأجر^{٢١٧} الوفی^{٢١٨}
نهاده ام، در زیر ما لا بدّ دین بنویسند. وهر مبتدی که بدیشان پیوندد، اول ما لا بدّ^{٢١٩} در وی
آموزند تا بر شریعت مستقیم شود،^{٢٢٠} بعد از آن این مختصر یادش دهند. وهمه درویشان
نیز باید که این مختصر یاد داشته باشند. وهر هفته^{٢٢١} یک بار تکرار می کنند. چون بدین^{٢٢٢}
شرایطی ک در ضمن این مختصر نوشته شده^{٢٢٣} است، مداومت نمایند، وظاهر وباطن خود
را بدین مستقیم گردانند، اگر از واردات وواقعات و مکاشفات و مشاهدات و تجلیات^{٢٢٤} اثری
نیابند، دل فارغ دارند و خاطر آسوده^{٢٢٥} که حقّ تعالی در مکر و استدراج بریشان بسته است،
وپرده عصمت بر روی ایشان فرو گذاشته^{٢٢٦}. تا چون از دامگاه / شیطان،^{٢٢٧} و نفس و هوا
بیرون جهند،^{٢٢٨} همه را بیکبار در کنار ایشان نهند.^{٢٢٩} [١٢٢ظ]

٢١٤ أ- إنه لا يحبّ المسرفين.

٢١٥ «العلم أفضل من العمل، وخير الأعمال أوسطها». شعب الإيمان للبيهقي، ٣٩٦ / ٥ (٣٦٠٤).

٢١٦ أ- بیان.

٢١٧ ن: للأجر.

٢١٨ ن + نام.

٢١٩ ن + دین.

٢٢٠ أ- شود.

٢٢١ ن: هفته.

٢٢٢ ن: بر.

٢٢٣ أ- شده.

٢٢٤ أ- و مشاهدات و تجلیات.

٢٢٥ ن: دل فارغ و خاطر آسوده دارند.

٢٢٦ ن: ولایت او فرو گذاشته است.

٢٢٧ ن + لعین.

٢٢٨ ن: جهد.

٢٢٩ ن: او نهد.

باز یادتہاء دیگر^{۲۳۰} کہ «ما لا عین رأی ولا أذن سمعت ولا خطر علی قلب بشر»^{۲۳۱} ہر یاری از یاران کہ بسلوک مشغول باشد^{۲۳۲} اگر بر خ ف آنچه در اینجا نوشتہ ام در نفس خود بیند^{۲۳۳} وبتدارک آن^{۲۳۴} مشغول نشود،^{۲۳۵} وعنانرا بدست نفس باز دہد،^{۲۳۶} نسبت خود را از این بیچارہ منقطع داند^{۲۳۷} در دنیا و آخرت. نعوذ باللہ تعالیٰ. ^{۲۳۸} حق تعالیٰ این بیچارہ را وایشانرا و ہمہ امت حبیب اللہ را علیہ السلام^{۲۴۰} بر صراط مستقیم ثابت داراد^{۲۴۱}، وبھیچ خلق باز مگذاراد.^{۲۴۲}

والسلام علی من اتبع الهدی وترک الهوی وسلم تسلیم کثیرا.^{۲۴۳}

- ۲۳۰ أ: یا زیادتہا دیگر.
- ۲۳۱ صحیح البخاری، ۴/ ۱۱۸ (۳۲۴۴)؛ صحیح مسلم، ۴/ ۱۷۴ (۲۸۲۴).
- ۲۳۲ ن: باشند.
- ۲۳۳ ن: بینند.
- ۲۳۴ ن- آن.
- ۲۳۵ ن: نشوند.
- ۲۳۶ ن: دهند.
- ۲۳۷ ن: دانند.
- ۲۳۸ أ- تعالیٰ.
- ۲۳۹ ن + انشا اللہ کہ.
- ۲۴۰ أ: حبیب اللہ علیہ الصلاۃ والسلام را.
- ۲۴۱ أ: دارد.
- ۲۴۲ أ- وبھیچ خلق باز مگذاراد.
- ۲۴۳ أ- وترک الهوی وسلم تسلیم کثیرا

المصادر والمراجع

[????]

الزهد والرقائق؛

أبو عبد الرحمن عبد الله بن المبارك بن واضح الحنظلي (ت. ١٨١هـ).
حققه حبيب الرحمن الأعظمي، بيروت، دار الكتب العلمية.

شعب الإيمان؛

أبو بكر أحمد بن الحسين بن علي البيهقي (ت. ٤٥٨هـ/١٠٦٦م).
حققه عبد العلي عبد الحميد حامد، مكتبة الرشد للنشر والتوزيع بالرياض بالتعاون مع الدار السلفية ببومباي بالهند،
١٤٢٣هـ/٢٠٠٣م.

صحيح البخاري (المسمى الجامع الصحيح)؛

محمد بن إسماعيل البخاري (ت. ٢٥٦هـ/٨٧٠م).
حققه محمد زهير بن ناصر الناصر، دار طوق النجاة، ١٤٢٢هـ/٢٠٠٩م.

صحيح مسلم (المسمى الجامع الصحيح)؛

مسلم بن الحجاج (ت. ٢٦١هـ/٨٧٥م).
حققه محمد فؤاد عبد الباقي، بيروت، دار إحياء التراث العربي.

قوت القلوب (المسمى قوت القلوب في معاملة المحبوب ووصف طريق المرید إلى مقام التوحيد)؛

محمد بن علي بن عطية الحارثي أبو طالب المكي (ت. ٣٨٧هـ).
عاصم إبراهيم الكيالي، بيروت، دار الكتب العلمية، ١٤٢٦هـ/٢٠٠٥م.

كتاب الأصل؛

محمد بن الحسن الشيباني (ت. ١٨٩هـ).
حققه محمد بوينو كالن، بيروت، دار ابن حزم، ١٤٣٣هـ/٢٠١٢م.

كشف الخفاء (المسمى ومزيل الإلباس عما اشتهر على ألسنة الناس)؛

أبو الفداء إسماعيل بن محمد العجلوني (ت. ١١٦٢هـ/١٧٤٩م).
بيروت، دار إحياء التراث العربي، ١٩٣٢، ١-٢.

المسند؛

أبو عبد الله أحمد بن محمد بن حنبل (ت. ٢٤١).
قاهرة، مطبعة الميمنية، ١٣١٣هـ/١٨٩٥م.

Kaynakça

- Alâüddeve-i Simnânî. *‘Aynü’l-bayât*. nşr. Ahmed Ferîd el-Mezîdî. Beyrut: Dârü’l-Kütübî’l-İlmiyye, 2009.
- “Beyânu’l-ihsân li ehli’l-irfân”. *Musannefât-ı Fârsî*, 249.
- “Fethu’l-mübîn li-ehli’l-yakîn”. *Musannefât-ı Fârsî*, 252.
- “Furhatü’l-âmilîn ve fûrcetü’l-kâmilîn”. *Musannefât-ı Fârsî*, 175.
- “Risâle fî meşâyihî mine’l-mütekaddimîn”. *Opera Minora*. ed. Wheeler Thackston. Cambridge, Mass.: Harvard University, 1988. 75-76.
- *Bedâ’i’u’s-sanâ’i’*. İstanbul: Beyazıt Yazma Eser Kütüphanesi, Veliyyüddin Efendi, 1796.
- *Beyânu zikri’l-hafıyyi’l-müsteclib li’l-ecri’l-vefi*. İstanbul: Nuruosmaniye Kütüphanesi, 5007, 121b-122a; Tahran: Tahran Melik Millî Kütüphanesi, 241.
- *el-‘Urve li-ehli’l-halve ve’l-celve*. nşr. Necîb Mâyil-i Herevî. Tahran: İntişârât-ı Mevlâ, 1983.
- *el-Vâridü’s-şâridü’t-târid şübbete’l-mârid*. İstanbul: Süleymaniye Kütüphanesi, Pertev Paşa, 606.
- *Fazlu’s-şerî‘a*. İstanbul: Süleymaniye Kütüphanesi, Fazlullah Efendi, 2135.
- *Hediyetü’l-müntebî ve hidâyetü’l-mübtedî*. İstanbul: Süleymaniye Kütüphanesi, Karaçelibizade, 353.
- *İkdu düreri’l-esrâr ve akdu arâisi’l-ebkâr*. İstanbul: Süleymaniye Kütüphanesi, Kasıdecizade, 685.
- *Medâricü’l-me‘âric minallâbi zi’l-me‘âric*. İstanbul: Süleymaniye Kütüphanesi, Aga Efendi Tanacan, 22.
- *Mevâridü’s-şevârid*. İstanbul: Beyazıt Yazma Eser Kütüphanesi, Veliyyüddin Efendi, 1796.
- “Sırr-ı semâ”. *Musannefât-ı Fârsî*. haz. Necîb Mâyil-i Herevî. Tahran: İntişârât-ı İlmî ve Ferhengî, 1990.
- *Zeynü’l-mu‘tekad*. İstanbul: Nuruosmaniye Kütüphanesi, 5007.
- *Zikrü’l-hafıyyi’l-müsteclib li-ecri’l-vefi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, FY 1056, 108b.
- Bashir, Shahzad. *Between Mysticism and Messianism: The Life and Thought of Muhammad Nur-baks*. Yale University, Doktora Tezi, 1997.
- *Messianic Hopes and Mystical Visions: The Nûrbakshîya between Medieval and Modern Islam*. South Carolina: University of South Carolina Press, 2003.
- Corbin, Henry. *The Man of Light in Iranian Sufism*, çev. Nancy Pearson. New York: Omega Press.

- Elias, Jamal. *The Throne Carrier of God: The Life and Thought of Ala ad-dawla as-Simnani*. Albany: State University of New York Press, 1995.
- Gökbulut, Süleyman. *Necmeddîn-i Kübrâ: Hayatı, Eserleri, Görüşleri*. İstanbul: İnsan Yayınları, 2010.
- Gull, Surayia. *Development of Kubraviya Sufi Order in Kashmir with Special Reference to Mir Saiyid Ali Hamadani*. New Delhi: Jamia Millia Islamia, Doktora Tezi, 1999.
- Kehhâle, Ömer Rızâ. *Mu'cemu'l-müellifin: Terâcîmu musannifi'l-kütübi'l-Arabiyye*. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1993.
- Khan, Shahid M.. *Mystical Dimensions of Mîr Sayyid 'Alî Hamadânî: Emissary for the Kubrawîyah Order, Conduit for the School of Ibn 'Arabî*. Washington DC: The George Washington University, Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- Orhan, Kübra Zümrüt. "İsferâyînî, Nûreddin". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Ek-1/647-49. Ankara: TDV Yayınları, 2016.
- Alâüddevle Simnânî ve Tasavvufî Görüşleri. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2016.
- Öngören, Reşat. "Zikir". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 44/411. Ankara: TDV Yayınları, 2013.
- Safedî, Abdullah. *A'yânü'l-'asr ve a'vânü'n-nasr*. thk. Ali Ebû Zeyd vd. Dımeşk: Dârü'l-Fıkr; Beyrut: Dârü'l-Fıkrî'l-Mu'âsır, 1998.
- Şâhinoğlu, Nazif. "Alâüddevle-i Simnânî". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 2/345. Ankara: TDV Yayınları, 1989.
- *Ala al-Davla al-Simnani Hayatı, Eserleri, Kelâm Telakkîsi, Tasavvuftaki Yeri ve Tasavvufî Görüşleri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1966.

A Critical Edition of *Bayān dhikr al-khafiyy al-mustajlib li'l-ajr al-wafī* by 'Alā' al-Dawla al-Simnānī

by Dr. Kübra ZÜMRÜT ORHAN

One of the famous names in the Kubrawī tradition, 'Alā' al-Dawla al-Simnānī is a sheikh who lived in the city of Simnān in modern-day Iran between 659-736/1261-1336. In his youth, he served under Arghūn Khan (r. 1284-1291) in the Īlkhānid Palace; Simnānī later left the palace after a spiritual experience and embarked on the life of a Sufi. He left Arghun for his hometown Simnān on the pretext of having been inflicted with a grave illness. For some period of time, he carried on worshipping and engaging in spiritual discipline (*riyāda*) unsupervised, and eventually in Baghdad he met with a disciple of the Kubrawī sheikh, Nūr al-Dīn Abd al-Rahmān Isfarāyīnī (d. 717/1317), and thereafter became Isfarāyīnī's disciple. After obtaining an *ijāza* (licensure) for *irshād* (teaching and guiding the people), upon the instruction of his sheikh, he returned back to Simnān; he spent the rest of his life instructing his disciples and writing scholarly works in his lodge in Şūfiābād. He authored around ninety works in Arabic and Persian in various fields of Sufism.

Simnānī retains an eminent position both in terms of Sufi history and the Kubrawiyya tariqah. His contribution to the Sufi tradition includes his ideas on unity, *laṭā'if*, *rijāl al-ghayb*, *wāqi'a* and *tajallī*. Simnānī is also known for his criticism of Ibn al-'Arabī on his conception of unity, which is often the first line of critique concerning Ibn al-Arabī among the Sufis. Simnānī's thoughts on unity had a great deal of influence on Aḥmad al-Sirhindī (d. 1034/1624), as well as on Sirhindī's sheikh Bāqībillāh (d. 1012/1603). Notwithstanding, his doctrine of *laṭā'if* also had an impact on Naqshbandiyya. He had a particular influence on Muḥammad Pārsā (d. 822/1240), a leading Naqshbandī author, and his thoughts on *rijāl al-ghayb*. Moreover, the extant branches of the Kubrawiyya come through Simnānī's chain, and he is also known to have influenced other

eminent figures such as Sayyid ‘Alī Hamadānī (d. 786/1385) and Muḥammad Nūrbakhsh (d. 869/1464). These examples serve as evidence of his importance among the Kubrawiyya tariqah.

As is the case for other Sufi sheikhs, *dhikr* (remembrance) is at the heart of mystical training according to Simnānī. His most common *dhikr* is “*lā ilāha illā Allāh*.” He preferred the silent *dhikr* and also ordered his disciples in this regard and prevented them from performing the loud *dhikr*. In addition to endorsing in various works of his the silent *dhikr* based on the Quran, prophetic narrations, and rational arguments, he authored a short treatise dedicated to the topic of the silent *dhikr*, and had also instructed his disciples to memorize it. This particular treatise, which forms the subject of the present critical edition, is registered as *Bayān dhikr al-khafiyy al-mustajlib li’l-ajr al-wafī* and *Dhikr al-khafiyy al-mustajlib li ajr al-wafī*. As its title suggests, the main theme of this work revolves around the silent *dhikr*. Its importance emanates from two main causes: First, Simnānī had asked his disciples to write down below this work, *Mā lā budda minh fī al-dīn*, and first to also teach novices, *Mā lā budda minh fī al-dīn*, and then to read this treatise. Moreover, he advised them to read this work routinely once a week. Second, Simnānī writes that those of among his disciples who do not act upon this treatise would be as if they severed their relationship with Simnānī. Accordingly, it seems fairly evident that Simnānī had compiled in this short treatise an important part of the duties of which his disciples were to carry out.

The author of this treatise which is centered on the silent *dhikr* presents ten evidences, both narrative and rational, about why the silent *dhikr* should be performed. There are also other advice that Simnānī offers to his disciples and these include not to lie and to protect one’s eyes and ears from immorality. The author links the ability to perform these advice to eating what is permissible (*ḥalāl*) and emphasizes his expectation from his disciples to be sensitive with regards to this particular issue. One of the most striking advice Simnānī gives is to remain unmarried for those of his disciples who have yet to marry.

There are three manuscript copies of the work that I was able to locate, two of which are located in Istanbul while the other one, an incomplete copy, is in Tehran. None of the extant manuscripts were personally written by the author, and moreover none were copied during his lifetime or anywhere near

his time. The Istanbul manuscripts are housed in the Nuruosmaniye Library nr. 5007 (113^b-122^b) and in the Istanbul University Library Persian Manuscripts Collection nr. 1056 (104^b-109^a). The Tehran manuscript is located at the Malik National Library. Since the incomplete Tehran manuscript does not contribute much to the critical edition, it was not included in the editing process.

This study follows the “preferential method” of ISAM’s (Turkish Religious Foundation Center for Islamic Studies) critical edition principles. For this reason, instead of choosing a principal manuscript, both copies are considered as if they are original copies. In the event that differences between the two manuscripts occur, the one that contains more meaning is included in the edited text, while the other expressions are shown in the footnotes. Folio numbers are given according to the Nuruosmaniye copy since its copier, the place, and the date of copy is known. In the completion of the present critical edition, we have found that there were no significant differences between both manuscripts in terms of the overall meaning of the text.

Keywords: Sūfism, Kubrawiyya, ‘Alā’ al-Dawla al-Simnānī, sayr-o-suluk, zikr al-hafi